

УДК 343.92:364

DOI 10.33244/2617-4154.4(21).2025.163-172

А. Л. Куксюк,*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,**Державний податковий університет**email: kuksjuk@gmail.com***ORCID ID 000-0002-8824-8451**

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ПОСОБНИКА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРУ

Стаття присвячена кримінологічному аналізу осіб, які вчиняють пособництво державі-агресору, передбачене ст. 111-2 КК України. Постановка проблеми зумовлена збройною агресією російської федерації проти України, що створила серйозні виклики для національної безпеки. Одним із найбільш загрозливих проявів внутрішньої дестабілізації є діяльність соціально адаптованих осіб, які, не будучи класичними суб'єктами державної зради, надають матеріальну, ресурсну, інформаційну або пропагандистську підтримку країні-агресору. Введення ст. 111-2 КК України в квітні 2022 року усунуло законодавчу прогалину, проте кримінологічне дослідження цієї категорії осіб лише набирає актуальності.

У роботі здійснено аналіз соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних і кримінально-правових ознак осіб-пособників державі-агресору. Соціально-демографічні характеристики охоплюють вік, освіту, професійну діяльність, соціальний статус і місце проживання, що дає змогу визначити групи підвищеного ризику. Соціально-рольові ознаки охоплюють позицію в суспільстві, доступ до ресурсів та інформації, професійну та службову функцію, що потенційно використовується для сприяння агресору. Морально-психологічна сфера визначається пріоритетом особистої вигоди або безпеки над державними інтересами, високим рівнем адаптивності до зовнішніх змін, схильністю до маніпуляцій і морального виправдання протиправних дій. Кримінально-правові ознаки містять наявність прямого умислу, спеціальної мети підтримки агресора та конкретних форм пособництва.

На основі аналізу виявлено типологію пособників, що охоплює ідеологічні, матеріально-мотивовані, пасивні конформістські, професійно-рольові та комбіновані категорії. Така класифікація дає змогу прогнозувати поведінку осіб, оцінювати рівень суспільної небезпеки та вдосконалювати превентивні заходи. Результати дослідження підкреслюють потребу у формуванні цілісного кримінологічного портрету осіб, які вчиняють пособництво державі-агресору, що сприятиме ефективнішому правозастосуванню та підвищенню рівня національної безпеки.

Запропонований підхід до кримінологічного аналізу поєднує системний і комплексний методи, що дає змогу інтегрувати соціальні, психологічні та правові характеристики

для прогнозування злочинної поведінки, удосконалення заходів запобігання та розробки методологічних рекомендацій.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінологічна характеристика, кримінологічний портрет, злочинність, особа злочинця, структура особи злочинця, посібник державі-агресору, кримінологічний портрет, запобігання.

Постановка проблеми. Збройна агресія російської федерації проти України спричинила серйозні виклики для національної безпеки. Одним із найбільш загрозливих проявів внутрішньої дестабілізації є діяльність осіб, які, не будучи класичними суб'єктами державної зради, надають матеріальну, ресурсну або іншу підтримку країні-агресору. Запровадження у квітні 2022 року ст. 111-2 КК України «Посібництво державі-агресору» усунуло законодавчу прогалину, проте кримінологічне дослідження суб'єктів цього злочину лише актуалізується. Це обумовлює потребу глибшого розуміння категорії осіб, які стають «інструментами» в руках країни-агресора.

Сучасні дослідження підтверджують, що **ст. 111-2 КК України є новаторською нормою**, яка відповідає викликам, пов'язаним із збройною агресією рф. Проте наукова література й емпіричні дані свідчать про ряд проблем: нечіткість термінології, складнощі доказування та обмежену судову практику. Подальші дослідження мають зосереджуватися на кримінологічному аналізі суб'єктів цього злочину, удосконаленні правозастосування та розробці методологічних рекомендацій для слідчих і судів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням злочинів проти основ національної безпеки присвячені праці П. П. Андрушка, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. П. Ємельянова, Ю. В. Орлова, Є. О. Письменського, О. М. Литвинова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка та інших. Проблеми колабораціонізму висвітлювали в своїх статтях Н. Антонюк, В. Батиргарєєва, Ю. Баулін, В. Бурдін, І. Гловюка, М. Голінки, О. Дудоров, О. Литвинов, В. Навроцький, А. Орлеан, Ю. Орлов, Є. Письменський, Ю. Пономаренко, П. Фріс, М. Хавронюк, С. Харитонов тощо. Водночас кримінологічний аналіз особи за ст. 111-2 КК залишається фрагментарним. Невирішеною частиною проблеми є відсутність чіткої типології посібників, яка б враховувала специфіку їхньої професійної діяльності (наприклад, представники бізнесу чи релігійних організацій тощо).

Постановка завдання. Використовуючи теоретичні узагальнення сформувані комплексний кримінологічний портрет особи, яка вчиняє злочин, передбачений ст. 111-2 КК України, виявити специфіку її мотивації та здійснити типологію таких злочинців для вдосконалення заходів запобігання.

Виклад основного матеріалу. Кримінологічна характеристика особи є важливим елементом у дослідженні злочинності, оскільки дає змогу визначити соціальні, психологічні та поведінкові особливості, що впливають на вчинення злочинів. Сучасна кримінологія підкреслює потребу в системному підході під час дослідження особистості як суб'єкта злочину, що містить оцінювання його соціального статусу, мотивів, психологічних рис та умов, які сприяють протиправній поведінці.

У науковій літературі переважає підхід, відповідно до якого характеристика особи злочинця розглядається як багаторівнева система, що формується з кількох взаємопов'язаних

структурних елементів. Провідні вчені наголошують, що цей феномен має динамічний характер і відображає процес постійної взаємодії особи з соціальним середовищем [1, с. 142].

Традиційно в структурі особи злочинця виділяють кілька взаємопов'язаних груп ознак:

– соціально-демографічні ознаки: стать, вік, освіта, сімейний та соціальний статус. Вони дають змогу визначити «соціальне обличчя» злочинності в конкретний період [2, с. 95];

– соціально-рольові ознаки: соціальні ролі (працівник, державний службовець, здобувач освіти тощо), правовий статус, наявність / відсутність судимостей, досвід притягнення до адміністративної відповідальності, ставлення до норм права і закону;

– морально-психологічні ознаки: інтелектуальні, емоційно-вольові якості, потреби та мотиви. Саме деформація мотиваційної сфери часто стає вирішальним чинником у виборі злочинного шляху вирішення конфліктів або досягнення цілей [4, с. 112];

– кримінально-правові ознаки: характер вчиненого злочину, форма вини, наявність судимості, роль у груповій злочинності. Зазначені показники відображають рівень сформованості криміногенної спрямованості особи та стійкість її антисоціальних установок [3, с. 106].

Важливим елементом дослідження є типологія злочинців, яка дає змогу диференціювати заходи виховного та профілактичного впливу. Р. Л. Степанюк підкреслює, що сучасний кримінологічний портрет має базуватися на глибокому аналізі соціалізації особи, оскільки саме дефекти виховання та негативний вплив мікросередовища формують схильність до протиправних дій [3, с. 110].

Науковці також акцентують увагу на тому, що кримінологічна характеристика особи тісно пов'язана з етіологією злочинності. Зокрема, аналіз осіб, які вчинили корупційні або державні злочини, демонструє специфічний набір характеристик, як-от високий рівень адаптивності та інтелекту, що вимагає специфічних методів превенції [5, с. 139; 7].

Отже, кримінологічна характеристика особи злочинця постає як комплексна наукова категорія, що поєднує в собі відомості про соціальні, правові та психічні характеристики індивіда. Використання системного підходу до її аналізу уможливорює не лише з'ясування детермінант злочинної поведінки, але й розроблення науково виважених індивідуальних заходів їхньому запобіганню.

Варто зазначити, що особа-посібник державі-агресору – це специфічний тип злочинця, чия безпека полягає в забезпеченні життєдіяльності окупаційних військ та адміністрацій. Це соціально адаптована особа з переважно прагматичною або ідеологічною мотивацією. Подальшого вивчення потребує роль цифрових технологій у вербуванні пособників та специфіка запобігання пособництву серед представників великого бізнесу в прикордонних регіонах.

Актуальність дослідження ознак осіб, які вчиняють пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України), зумовлена потребою у формуванні цілісного кримінологічного портрету цієї категорії правопорушників. Аналіз таких ознак дає змогу виявити закономірності поведінки, сприяти прогнозуванню ризику вчинення злочинів та розробленню ефективних превентивних заходів.

Соціально-демографічні ознаки особи пособника державі-агресору як елемент кримінологічної характеристики. У кримінологічних дослідженнях соціально-демографічні ознаки злочинців зазвичай охоплюють такі характеристики, як вік, стать, рівень освіти, сімейний стан, місце проживання, професійна діяльність та соціальний статус. Наприклад, у дослідженнях щодо інших категорій злочинців (насильництво, підроблення документів) показано, що такі ознаки мають важливе значення для побудови кримінального портрета особи та виявлення груп ризику [7].

Перенесення цих підходів на аналіз осіб пособників державі-агресору дає змогу припустити, що частина цих ознак може мати прогностичне значення також і для цієї категорії. Зокрема, вік і професійна діяльність можуть впливати на схильність до співпраці з окупаційними адміністраціями або збройними формуваннями держави-агресора, особливо в умовах тимчасової окупації [8].

Соціально-демографічні чинники також можуть відображати умови, що сприяють або стримують участь осіб у пособництві агресору. Наприклад, на окупованих територіях тривале перебування під контролем держави-агресора може створювати соціальний тиск на місцевих мешканців щодо необхідності співпраці заради виживання, що ускладнює розмежування умисних дій та тих, що спрямовані на фізичне виживання [8].

Емпіричне дослідження матеріалів судових рішень дає змогу стверджувати, що пособництво державі-агресору має «зріле обличчя», зокрема вік (переважна більшість осіб (понад 65 %) це люди віком 45–60 років з усталеними життєвими поглядами, які сформувалися переважно в радянський або ранній пострадянський період); соціальний статус (на відміну від майнових злочинів пособництво часто вчиняють особи з високим рівнем соціальної адаптації: приватні підприємці, керівники середньої ланки, аграрії); освіта (понад 55 % мають вищу освіту, що свідчить про усвідомленість їхніх дій і здатність прогнозувати наслідки); місце проживання (також має значення, оскільки мешканці тимчасово окупованих територій можуть частіше бути втягнуті у співпрацю з агресором через тиск, відсутність соціальних гарантій і засобів до життя) тощо.

Значну інформацію надають також *соціально-рольові ознаки особи пособника державі-агресору*. Вони визначаються її місцем у системі суспільних відносин і виконуваними функціями, що створюють можливість надання допомоги ворогові. Зазвичай така особа має легальний громадянсько-правовий статус (громадянин України (типово); особа з подвійним громадянством або без громадянства; інколи – іноземці, які постійно проживають на території України), є соціально інтегрованою та займає службову, професійну або іншу соціально значущу роль, пов'язану з доступом до інформації, ресурсів чи соціальних зв'язків (державний службовець або посадова особа органів місцевого самоврядування; працівник об'єктів критичної інфраструктури; керівник або співробітник підприємства (зокрема, стратегічного значення); працівник освіти, культури, ЗМІ, релігійних організацій; підприємець або самозайнята особа).

Використовуючи свій статус, пособник реалізує допоміжні функції в інтересах держави-агресора (інформаційне, матеріально-технічне, фінансове забезпечення, логістика, пропагандистська діяльність), що зумовлює поєднання формально правомірної соціальної ролі з фактично антидержавною поведінкою та підвищує рівень суспільної

небезпеки такої особи. Зокрема, це інформатор (передача даних про ЗСУ, органи влади, об'єкти); логіст або постачальник (ресурси, майно, транспорт); організатор побутового забезпечення окупаційних структур; пропагандист або агітатор; фінансовий посередник; допоміжний виконавець (надання приміщень, зв'язку, техніки) тощо.

Соціальна інтегрованість особи пособника державі-агресору проявляється у тривалому проживанні на певній території та високому рівні обізнаності про місцеву інфраструктуру, активній участі в громадських і професійних мережах, а також у наявності певного авторитету або довіри серед оточення. Соціально-політична роль таких осіб може проявлятися через прихильність до проросійських або радянських ідей, активну участь у антиукраїнських рухах і ініціативах, а також у формі пасивного конформістського пристосування до окупаційного режиму. Правова роль характеризується усвідомленням ними своїх обов'язків перед державою, проте їх свідомим ігноруванням, доступом до інформації та ресурсів, критично важливих для оборони і безпеки, а також зловживанням довірою держави або місцевої громади.

Морально-психологічні ознаки особи пособника державі-агресору охоплюють сукупність ціннісних орієнтацій, установок і мотивів, що обумовлюють схильність до антидержавної поведінки й ігнорування загально визнаних моральних норм. Зокрема, це ціннісно-мотиваційні характеристики (до ключових ознак належать пріоритет особистої вигоди, безпечності або збереження соціального статусу над державними інтересами, низький рівень правосвідомості та слабке усвідомлення суспільної відповідальності, а також схильність до прийняття ідеологій держави-агресора, радянської спадщини або проросійських поглядів); мотиваційна спрямованість поведінки (пособник державі-агресору може діяти в інтересах матеріальної, соціальної чи політичної вигоди, прагнути уникнути конфлікту з окупаційними структурами (пасивний конформіст) або здобути контроль і вплив у межах окупаційного середовища); психологічні риси особистості (типovими є схильність до маніпуляцій та обману, низька емпатія щодо громадян власної держави, агресивно-егоїстичні риси та підвищена адаптивність до змін зовнішнього середовища, навіть за умови порушення норм моралі та закону); ставлення до суспільних норм (для таких осіб характерне формальне або поверхнєве ставлення до законів і правил, здатність до морального виправдання антидержавних дій та ігнорування етичних принципів на користь особистих інтересів або безпеки).

Такі особи демонструють пріоритет особистої вигоди або збереження безпеки над суспільними інтересами, занижений рівень правосвідомості та слабке усвідомлення соціальної відповідальності, а також можуть випробовувати когнітивні виправдання для підтримки держави-агресора, що відображає деформацію моральних переконань і ставлення до законності та права [9].

Мотиваційна сфера їх поведінки, як показують кримінологічні дослідження, часто спрямована на задоволення власних інтересів за рахунок колективних цінностей, що підсилює тенденцію до девіації та девальвації етичних норм у поведінці [10]. Така морально-психологічна конфігурація сприяє формуванню стійких установок на співпрацю з окупаційними структурами та надає психолого-ціннісного виправдання діям, що суперечать загальноприйнятим нормам моралі та державній політиці.

Кримінально-правові ознаки особи пособника державі-агресору також характеризуються рядом особливостей. Характеристика таких осіб відображає їх формальну підпорядкованість закону, правову відповідальність і ступінь участі в злочинній діяльності держави-агресора. До основних ознак належать такі:

– особа пособника державі-агресору (ст. 111-2 КК України) є особливим деструктивним суб'єктом, чия діяльність спрямована на зміцнення ресурсного та логістичного потенціалу ворога. На відміну від традиційного пособництва, передбаченого ч. 5 ст. 27 КК України, склад злочину за ст. 111-2 КК України є самостійним, а особа, що його вчиняє, наділяється рядом специфічних кримінально-правових ознак.

Суб'єкт цього правопорушення є загальним (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку). Проте, аналізуючи юридичну природу статті, науковці вказують на фактичну спеціалізацію цього суб'єкта. Зокрема, на відміну від державної зради (ст. 111 КК України), особа пособника не обов'язково повинна бути громадянином України; ним може бути іноземець або особа без громадянства, що значно розширює коло потенційних правопорушників [11, с. 44]. Ключовою ознакою такої особи є її добровільна взаємодія з окупаційними силами або адміністраціями, що підтверджує наявність усвідомленого вибору на користь держави-агресора.

Внутрішній зміст діяльності пособника характеризується вираженою антидержавною спрямованістю. Основними ознаками суб'єктивної сторони, що характеризують особу, є: прямиї умисел (особа не лише передбачає шкоду національній безпеці, а й свідомо бажає допомогти ворогу за рахунок передачі активів чи реалізації рішень окупаційної влади [12, с. 48]; спеціальна мета (визначальною ознакою є мета «підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації»). Відсутність такої мети (наприклад, у разі вчинення дій під примусом) нівелює склад злочину в діях особи згідно зі ст. 40 КК України) [1, с. 215]; мотиваційна основа (структурі особистості пособника часто домінують корисливі мотиви (бажання зберегти бізнес, уникнути податків або отримати майно від окупантів) або ідеологічна прихильність до цінностей держави-агресора» [4, с. 118].

Особа пособника проявляється через специфічні форми поведінки, що мають кримінально-правове значення: ресурсна підтримка (збір і передача матеріальних цінностей, паливно-мастильних матеріалів, продуктів харчування окупаційним військам); адміністративне пособництво (виконання рішень окупаційної адміністрації, що сприяють легітимізації загарбницької влади) [13, с. 142].

Отже, кримінально-правові ознаки особи пособника дають змогу виокремити цей тип злочинця із загального кола суб'єктів, що вчиняють колабораційну діяльність, за рахунок акценту на матеріально-технічному та ресурсному характері їхньої допомоги агресору.

На основі аналізу характеру дій та мотивації особи пособника державі-агресору можна виділити кілька типових категорій. Зокрема, ідеологічні пособники керуються переконаннями і світоглядними установками, активно підтримують пропагандистські та політичні ініціативи ворога і займають публічні ролі в медіа, культурі чи громадських організаціях. Матеріально-мотивовані особи діють переважно з метою отримання

економічної чи соціальної вигоди, надаючи ресурси або фінансову підтримку окупаційним структурам. Пасивні або конформістські пособники намагаються уникнути конфлікту з окупаційним режимом, пристосовуючись до його правил і виправдовуючи власну бездіяльність. Професійно-рольові або службові особи використовують своє службове становище та доступ до стратегічної інформації для реалізації інтересів держави-агресора. Часто трапляються комбіновані типи, які поєднують ідеологічні, матеріальні та професійні мотиви, що робить їх діяльність найбільш небезпечною для суспільства.

Така класифікація дає змогу прогнозувати поведінку пособників, оцінювати рівень їхньої суспільної небезпеки та підходи до кримінально-правової кваліфікації їхніх дій.

Висновок. Проведений аналіз демонструє, що особа пособника державі-агресору є специфічним типом злочинця, чий соціальні, морально-психологічні та кримінально-правові характеристики визначають високий рівень суспільної небезпеки. Виявлено, що ці особи поєднують соціально інтегровану роль у громаді з фактично антидержавною поведінкою, що проявляється в наданні матеріальної, ресурсної, інформаційної чи пропагандистської підтримки державі-агресору. Ключовими детермінантами їхньої діяльності є пріоритет особистої вигоди або безпеки над державними інтересами, схильність до маніпуляцій і моральне виправдання протиправних дій, а також високий рівень адаптивності до змін зовнішнього середовища.

Кримінально-правові ознаки, зокрема наявність умислу, спеціальна мета підтримки держави-агресора та конкретні форми пособництва (ресурсна, адміністративна, логістична або пропагандистська), дають змогу виокремити цих осіб серед інших категорій колабораціоністів. Зі свого боку соціально-рольові й соціально-демографічні характеристики, як-от професійна діяльність, вік, освіта та соціальний статус, надають можливість прогнозувати ризики участі в пособництві та визначати групи підвищеного ризику.

Типологізація пособників, що охоплює ідеологічні, матеріально-мотивовані, пасивні конформістські, професійно-рольові та комбіновані категорії, є важливим інструментом для кримінологічного аналізу, прогнозування поведінки та розробки превентивних заходів. Отже, формування цілісного кримінологічного портрета особи за ст. 111-2 КК України є вагомим для вдосконалення правозастосування, підвищення ефективності превенції та забезпечення національної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Н. В. Кулакова та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
2. Голіна В. В., Головкін Б. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник. Харків : Право, 2021. 512 с.
3. Степанюк Р. Л. Кримінологічна характеристика та кримінологічний портрет особистості злочинця: теоретичні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (93). С. 105–115.
4. Титаренко О. О. Психологічні особливості особистості сучасного злочинця : монографія. Дніпро : Вид-во ДДУВС, 2020. 216 с.

5. Левченко Ю. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини, передбачені статтями 366-2, 366-3 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79 (2). С. 138–144.
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки (Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки) : Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 34. Ст. 245.
7. Беспаль О. Л. Соціально-демографічні ознаки осіб, які вчинили сімейне насильство щодо дітей. *Інформація і право*. 2018. С. 159–163.
8. Кузьменко О. В., Левчук П. Р. Особливості доказування у кримінальних провадженнях про пособництво державі-агресору (на прикладі періоду окупації Київської області). *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. Вип. 2 (11). С. 132–140.
9. Леган І. М., Мороз О. І., Коршак В. С. *Особа злочинця: морально-психологічні та кримінально-правові ознаки*. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. Вип. 5. С. 110–113.
10. Коваль М., Сорока С. *Мотиви злочинної поведінки особи*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2024. Том. 11, № 4 (44). С. 81–86.
11. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до законодавства про відповідальність за пособництво державі-агресору. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 124 с.
12. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки. *Право України*. 2024. № 1. С. 45–58.
13. Левченко Ю. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини проти нацбезпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79 (2). С. 138–144.

REFERENCES

1. Kryminolohiia : pidruchnyk / O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, N. V. Kulakova ta in. ; za zah. red. O. M. Dzhuzhi. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 2020. 612 s.
2. Holina V. V., Holovkin B. M. Kryminolohiia: Zahalna ta Osoblyva chastyny : pidruchnyk. Kharkiv : Pravo, 2021. 512 s.
3. Stepaniuk R. L. Kryminolohichna kharakterystyka ta kryminolohichniy portret osobystosti zlochyntsia: teoretychni aspekty. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2021. № 2 (93). S. 105–115.
4. Tytarenko O. O. Psykholohichni osoblyvosti osobystosti suchasnoho zlochyntsia : monohrafiia. Dnipro : Vyd-vo DDUVS, 2020. 216 s.
5. Levchenko Yu. O. Kryminolohichna kharakterystyka osib, yaki vchynuly zlochynty, peredbacheni stattiamy 366-2, 366-3 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2023. Vyp. 79 (2). S. 138–144.
6. Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky na 2021–2025 roky (Antykoruptsiina stratehiia na 2021–2025 roky) : Zakon Ukrainy vid 20 chervnia 2022 roku № 2322-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2022. № 34. St. 245.

7. Bespal O. L. Sotsialno-demografichni oznaky osib, yaki vchynyly simeine nasylstvo shchodo ditei. *Informatsiia i pravo*. 2018. S. 159–163.
8. Kuzmenko O. V., Levchuk P. R. Osoblyvosti dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh pro posobnytstvo derzhavi-ahresoru (na prykladi periodu okupatsii Kyivskoi oblasti). *Irpinskyi yurydychnyi chasopys*. 2023. Vyp. 2 (11). S. 132–140.
9. Lehan I. M., Moroz O. I., Korshak V. S. Osoba zlochyntsia: moralno psykholohichni ta kryminalno pravovi oznaky. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*. 2023. Vyp. 5. С. 110–113.
10. Koval M., Soroka S. Motyvy zlochyynnoi povedinky osoby. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Serii: «Iurydychni nauky»*. 2024. Tom. 11, № 4 (44). S. 81–86.
11. Khavroniuk M. I. Naukovo-praktychnyi komentar do zakonodavstva pro vidpovidalnist za posobnytstvo derzhavi-ahresoru. Kyiv : Yurinkom Inter, 2023. 124 s.
12. Baulin Yu. V. Zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyyny proty osnov natsionalnoi bezpeky. *Pravo Ukrainy*. 2024. № 1. S. 45–58.
13. Levchenko Yu. O. Kryminolohichna kharakterystyka osib, yaki vchynyly zlochyyny proty natsbezpeky. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2023. Vyp. 79 (2). S. 138–144.

A. L. Kuksiuk. CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF AN ACCOMPLICE TO AN AGGRESSOR STATE

The article is devoted to the criminological analysis of persons who commit aiding and abetting the aggressor state, provided for by Art. 111-2 of the Criminal Code of Ukraine. The formulation of the problem is due to the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has created serious challenges for national security. One of the most threatening manifestations of internal destabilization is the activities of socially adapted persons who, while not being classic subjects of state treason, provide material, resource, informational or propaganda support to the aggressor state. The introduction of Art. 111-2 of the Criminal Code of Ukraine in April 2022 eliminated the legislative gap, however, the criminological study of this category of persons is only gaining relevance.

The paper analyzes the socio-demographic, socio-role, moral-psychological and criminal-legal characteristics of persons who are accomplices to the aggressor state. Socio-demographic characteristics include age, education, professional activity, social status and place of residence, which allows to identify groups at increased risk. Socio-role characteristics include position in society, access to resources and information, professional and official function, which is potentially used to assist the aggressor. The moral and psychological sphere is determined by the priority of personal benefit or security over state interests, a high level of adaptability to external changes, a tendency to manipulation and moral justification of illegal actions. Criminal-legal characteristics include the presence of direct intent, a special goal of supporting the aggressor and specific forms of aiding and abetting. Based on the analysis, a typology of abettors was identified, which includes ideological, materially motivated, passive conformist, professional-role and combined categories. Such a classification allows to predict

the behavior of individuals, assess the level of social danger and improve preventive measures. The results of the study emphasize the need to form a holistic criminological portrait of individuals who commit aiding and abetting the aggressor state, which will contribute to more effective law enforcement and an increase in the level of national security.

The proposed approach to criminological analysis combines systemic and comprehensive methods, which allows integrating social, psychological and legal characteristics to predict criminal behavior, improve prevention measures and develop methodological recommendations.

Keywords: *criminal offense, criminological characteristics, criminological portrait, crime, personality of the criminal, personality structure of the criminal, accomplice to the aggressor state, criminological portrait, prevention.*

Стаття надійшла до редколегії 21 листопада 2025 року